

A kako je potrebno? Švabić to ne zna, jer je Bog samo na jednoj strani. Smešati stari govor; to da. Napraviti novi govor; ali od čega? Od samih novih reči? Ne, to ne ide, *Megalopolis* je i onako na rubu nerazumljivosti, ili je možda malo već prevagnuo na tu stranu, krajnje ezoteričan, komunikativan samo za najveće specijaliste, govori tudi jezik (fabula se mrsi, simboli su nejasni, fabule nema, psihologije nema, junaka nema, ili se čas pojavljuje, čas isčešavaju, pa još ne znamo ko su, šta su: bela žena, crni čovek, smrt, čovek?). Znači, treba ostati na do-maćim — poznatim — rečima i samo im dati nova značenja, ali i ova tek delimično; budu li oviše nove, ostaće zaključane ispod sedam pečata. Bog — božji pisac — ne može stvoriti novi jezik ne stvoriti li i nove čitaocu, ne ulije li ovima novi jezik. A Švabić nije toliko Bog da bi mu nešto tako olako — na brzinu — pošlo za rukom. On je u tom pogledu radnik, težak, koji u znoju lica svoga i u protoku dugog vremena polagava menja stara značenja u nova, trudi se, bori, i postiže minimalne rezultate — kao i svi ljudski bogovi, uostalom, koji su, da bi bar malo mogli biti bogovi, dobri radnici, neuobičajivo zapisani svojoj sudbinu: viziji obnavljanja sveta-jezika, cilju revolucije koja bi trebalo da bude najtemeljnija: jezička revolucija. I jeste, taj Švabić, kao svaki Bog kojem je njegovo delo izmaklo iz ruku: napola Mojsije koji zavodi dekalog, napola bog Babilonca, i sam Babilonac, žrtva zbrke — ali zbrke koja je u isto vreme i čuda i tajna. Jer — odista novi jezik mora biti razumljiv jezik (Švabić bi to s jedne strane želeo; piše dečje pričice za narod, popularnu literaturu, ili barem misli da je piše)? Jezik koji sve objašnjava? Racionalni jezik? A šta ako je to i tajni rukopis, ezo-terizam, spis za posvećenu elitu, predanje s kolena na koleno, od pojedinaca pojedincu? Neobjašnjiva šifra? Ključ koji je progutao ključar (a vrata u literaturu, koja su skrivena iza njega, možemo otvoriti samo kaluzom, nasilno, nedozvoljeno — kao i sa svoju interpretenciju)?

Švabićevu prozu možemo označiti kao mitsku, ali ne naivno mitsku (homersku), takva više nije moguća, nego kao ironično-mitsku (što je paradoks): mit koji sebi izbjiga tle ispod nogu (svežina pisanja, koja se svojom svežinom podseća na stanovišta kulture). Ironični, nesrečni, unesrečeni mitotvorac. Mit nadojen grotesknim. Mešaju se pitanja samospoznaje, moralne filozofije, zenbudističko ponašanje — i naravno odnos prema smrti (beli žene) s kojom prebiva u planinskoj kolibi. Ludnica? Da, ali estetski vrlo privlačna.

Kao kod Rupela, Jančara i Dolenca, i kod Švabića je sve puno socijalno-političke problematike, ali je ova ovde — ne kao kod Jančara — svesno i sadržajno interpolirana u ostali tekst. Socijalno-politička problematika jedan je od delova ove naše babilonske ludnice, deo koji je zavisan od zajedničkog horizonta ove literature, od misticizma; zato je upoštevano smerimo čitati na tradicionalan način, kao konkretnu moralno-političku kritiku (kakva je kod Torkara, Grabeljšeka, Zormanja ili Kavčića), nego kao jezički problem (isto kao kod Jesiha ili Iva Svetine) — mada opet ne samo kao jezički, nego i kao svetski (u svakom slučaju ne kao moralno-politički). Namah je obezvređen u samobilioni: u groteski (izdaleka u srodstvu sa Cankarevom *Sabazom*; Švabić uopšte pokazuje mnogo srodnosti sa Cankarem). Veltferbeserstvo i kulturtregerstvo, mesjanstvo, čale avangardizam, sve je to potpuno izmišljena, šašava, bedasta, mutna stvar, podesna isključivo za ironiziranje — pa ipak: Švabić je sve to, ironizira samog sebe, samom sebi izbjega tle ispod nogu; izuzetan autodestruktivizam, iako veoma šaljiv. Rastocene, komična apokalisa, kikotava jeza, tvrdokorna izgubljenost, trezveno ludilo: silna sloboda — na rami poznatog, ulovljivog.

Gde živimo? Prepozajemo li taj svet kao naš, kao naš dom? Producuje li se i produbljava rupelovska marsicacija? Ili je to samo boravište za ovog samotnog autora, osobitog, izvornog, snažnog, samostalnog, krajnje osjetljivog i krajnje tvrdokornog fantastu koji se ljubi s belom ženom, koji piše gorkе povesti, pršnjave, rapave, oštrotube, gde sve miriše na urin i makadam i štavionicu kože, gde je atmosfera tako zagušna da Šeligova tvrda muka izgleda nežna u poređenju sa ovim rezanjem stakla, razbijanjem — konvencionalnih — ogledala.

«To je patništvo... ispisivati jedan život od iziće od ižice». Švabićevu i drugih savremenih — mlađih — slovenačkih pisaca opisivanje života (kakvog? izmišljenog? stvarnog? šta je stvarnost?) patništvo je veliko, ali urada lepim plodovima. To je prodor u nepoznato, ka ivici, ka — jezičkoj i svetskoj — inovaciji. Četiri razmatrane proze su očigledan primer uspešne literarne destrukcije konvencionalne literature i konstrukcije nove.

drago jančar

poslednje mrcvarenje pavla vatovica

(odlomak)

ne bleštava limena životinjica. Oči mu krenu napred pa gore, pipaju po zidu, pa preko njega pozadi, tamo na pročelje kaznionice zgrade. Spokojo i sivo hiljadama sitnih, preprednih i crnih okica bulji na trg pod sobom, a iza njega se oseća sijaset, na hiljadi hiljada tužnih sena izopćenih ljudi. Tamo oni provode svoju ustrajnu samoču i možda su baš oni oni koji najbolje poznaju potajni život grada, tajanstva linija i brazda na pročeljima njegovih kuća, bilo sumraka, prve jutarnje svetlosti, njegov osunčani i njegov vlažni lik, ponore i nakane tihе, nenavidne ulice u prvom izjutru, čuju kroz zidove glasove koje nikao drugi ne može da raspozna, vasceli sunčani dan, bogovetu tamnu noć grada poznaju.

Medu okancima na pročelju kaznionice pregiba se i na sve strane vijuga malter osobite boje, naročito ton, koji Pavel Vatovic sada ne može da imenuje. Svetao, mogao bi da kaže, sa tamnim mrljama tu i tamo. U visoki zid upijaju se zvuci ulice, svaki jek automobilskih sirena i svaku reč odozdo se pličnika malterasta hrappa površina dočekuje na sebe, u velikom toku što udara o nju, može da razazna svaku osobnost, tako veliki zvučni tok obujmljuje čitavu kaznioničku zgradu, a mali potocići sливав se tamo kod crnih okana unutra, uviru između rešetaka i onda se raziljavu hodnicima, dvorištem, kancelarijama i čelijama na drugoj strani, u svaku rasputlinu dopru mali potocići, svaku zapreku obilaze, svuda nalaze pravu putanju i šmugnu njome svojim hitrim, nezadrživim trkom.

Malo zvuka se vraća. Malo odlazi natrag, na cestu, na drugu stranu, malo ga čili medu staklenim oknjima zgrade sa rasutim odsevima mračnog popodneva u sebi. Malo ga cesta odnosi sobom, pa njome teče dalje i dolje do reke, po obalama se i usklobučanog vodenog površini rasipa. Malo ga dole, pored reke, kraj vrbe, peva Ofelija.

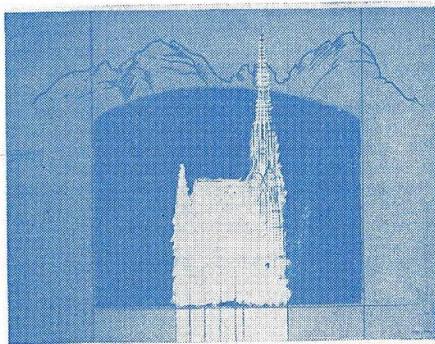
To je neprohodna rekacea, kaže Pavel Vatovic i odlepjuje lopataste, gumirane, priljubljive donove, koji sada više ne klize s granitnog ivičnjaka, nego su tamo nepomično pričvršćeni, ovde ga neću preći preko, kaže i odlepjuje nareckanu površinu svojih širokih cipela broj četrdeset i dva od prašnjavog, neskliskog ivičnjaka, široka, brza reka, kaže i odlepjuje svoje doneove od ivičnjaka, tako da se onda okrene čitavo telo istranom i neočekivanom kretnjom unazad, a noge u koljenima ukrštaju. Velikim zamasima ruku koje prate talasanje tela, dugim koracima kracima probija se sred teškog vrelog popodneva kroz viskoznu belu sparunu do hotelske zgrade što se gizdavo presijava pred njim. Pod nastrēnicom, ledima oslonjen na hladno staklo, sada se oseća zaštićenim i mudrim. To je pravi prostor i čas za razmišljanje o poslovima što ga čekaju, o prostoru, kako ga treba razdeliti i razgraničiti da bi svet bio jasniji, da bi cilj bio bliži, da bi jeo, počinuo, da bi onaj bol pozadi u ledima, u rskavici hrpenjače, da bi ta kifoza popustila. Bol sasvim, sasvim majus, pre izvesnog vremena uvrteo se u kičmu, a sada ga oseća u svoj njeboj snazi nalik kleštima, sada, dok je ledima oslojen o okno, dok za njegovim ledima mrmljaju i srču kafu na barskim stoličicama. Zato se Pavel Vatovic uspravlja, ruke spušta u stranu, tako da sveska zafrće kroz vazduh kao nejaka ptica i pada na tle. Zato celu hrpu knjiga i svezaka, koje je lakat grčevito stiskao uz telo, stavlja na tle, na prijavi pločnik, i isteže ruke visoko u vazduh. Samo prsti diđiruju tle, tako da se cipele elastično ugibaju, ruka čini okrugle pokrete, dlanovi se rasklapaju i stiskaju u grčevitu čvrstinu, u pest. Telo se u svojoj ukrećenosti polaganog opušta i kifoza u parčićima otpada s njega.

Taj bol u ledima, kaže Pavel Vatovic i saginje se tako da mu naočari kliznu na nos, ta majusna kifoza, kaže i skupljaju i ispravljaju listove legle na prašnjavi pločnik, ta pacovske upornost tamo nad zadnjicom, kaže i opreznom kretnjom i usredsredenim prstima slaze hrptove knjige.

Okreće se, dugim koracima guta razdaljinu do stepenica, spušta se njima i kroz prolaz na drugu stranu.

Sred četvorouglo ogradene udoline zaustavlja se i na visokoj kamenoj ploči čita dugački spisak imena. Podno ploče, ispod imena brižljivo su rasporedeni venci. Napala ih prašina, a na njihovoj veštačkoj zelenoj površini vide se tragovi vremena, prašine, patine mravlji grozničave ceste koja protiče po red njih.

Slovenačka trobojnica, tanka traka tkanog materijala obavija se okolo kao nekakva zmija, u tri do

Prostor se onda medu kućama razmiče u jasnu, svakidašnju svetlost prostranog trga, pukotine sred zbijenog grada. Pravo sredinom teče široka magistralna mravlji grozničava cesta sa odbleskom neba u sebi, a tamo preko, na drugoj strani, vidi se visoki zid, mračan, natruo i raskvašen. Srednji vek, vreme kad su postavili kamen na kamen da bi se odbranili od Turaka, ostavio je u njemu svoju vlagu, tamo po tamnim sastavima medu uglastim granitnim kockama jedva čujno se pomera dole prema zemlji, ka kalanima, sigurnom zatočištu, prijatljivo utocištu pacova, čestitih starina što pamte sve svinjarije koje grad isplakuje evo hiljadama godina unazad. Zato je svetlost trga pukotine varljivi privid, u zidovima i dole i naokolo bije tamna vlagu, to Pavel Vatovic i te kako oseća tog neobičnog popodneva, tog zastrašujućeg i crnog dana, kad okreće svoje korake preko široke ceste, prema zelenim bregovima nad gradom, prema mestu gde će topom čorbujnom napuniti onu veliku prazninu što mu se iz želuca širi ka grudima i u grlo. Stopalo mu klizi s ivičnjaka pločnika, svakog trenutka biva dole na tlu, na asfaltu, pa se ponovo vraća na granitni ivičnjak kad god mimo njega švis-

u milimetar tačno rasporedene linije vije se oko pune, debelje, žičane, čvrste venčane zadebljine. Kad je dohvate, prsti osećaju pod sobom njenu punoću, nabijenost, kobasičastu zaobiljenost.

Kao zmija slovenačka trobojnica, sve njene jasne boje naokolo. Kočoperni kamen i trbušaste urne unutra. Dugi niz urni sa imenima. Dugi niz imena na velikoj ploči, oči od gornje ivice dijagonalno skreću prema levom donjem, i sijaset slova zagamiže pred razdolnjim pogledom. Sada se zaustavlja, usredosreduje i onda tamo negde pozadi u glavi sva ta gamizava, bezbojna hrpa hijeroglifa, uspravnih, ravnih, uvijenih slova počinje da se oblikuje u značenja. To su reči, to su imena palih za tim zidovima, poznata, domaća, uazbučena, ukamenjena, stara imena, o, da ne zamre njihova spomena sa onim velikim, izbleđelim zracima dole. Dok ih Pavel Vatovic razabira i sređuje, dok traži pod slovom V, dok se pod debelim staklima napinju ženice da bi umirile pogled, postigle oštrinu, tamo za njegovim ledima pojavljuje se jedna jedina čista slika: kolona vojnika sa šlemovima na glavi, sive uniforme, bojna oprema, kolona vojnika, jednak velikih, istih crta na licu, istim kretanjima lupa petama u mestu, nogu napred, tako da kameniči, posuti po četvorouglo prostoru, lete na sve strane, nogu napred i onda kao na tihu, nevidljivo, tajnu komandu podliže pušku k obrazu, u vazduhu, pa se gore iz cevi malo zadimi, dok pucaju prema svetlosti, oblacima na nebuh a puške svelte i gлатке vraćaju k nozi, privlače ih, repetiraju, podližu uvis i pale u čast i spomen.

Nikakvu drugu sliku da prizove pred oči, previše je onih fotografija s telima koja puze i kliju slobodi, partiji, narodu, previše tih likova, previše pomešanih da bi zamenile jasnu figuru junaka vojnika jugoslovenske narodne armije koji na komande učimljivog oficira podliže puške k licu, pritiskaju obaraču, pucaju u vazduh. Sve ostalo je slika, sve ostalo je kamen, nerazgovetan na kamenoj ploči tu pred očima sa sijaset gamizavim slova poput nejake ptice na fotografiji sasvim izbliza pod uveličavajućim staklom ili na kliesu. U takvoj udubini sve skupa, skriveno od kiša i nepogoda, mirna imena sjakte svoje sivilo Pavlu Vatovicu pred očima, pred smušenim, ukočenim pogledom, kome razum nije kadar da naredi, kadar da uredi, zapovedi, organizuje, zamisli otvor osećanju i prošlosti i pravoj slici istini.

To je bezglavi, bezvremenii dan, koji će gradu za sve dane, za sva vremena utisnuti neizbrisivi pečat. Svojim isparinama, svojom crnom masom tamo nad brdom.

Pavla Vatovica sada već hvata očajanje. Hrane, hrane, ponavlja dok se pomiče duž vlažnog zida, klizi slobodnom rukom po njemu, dok pogledom hvata sada nimalo svetle neonske reklame, koje strče u vazduhu, u prazno nebo. Kao razvalina. Dresden. Silna glad ga goni duž vlažnog zida, a istrzani pokreti svojim težinom, svojim napred napred, ubrzavaju najpre ruke, najpre glavu, koja visi sasvim napred, u prostor, koja se tamo njiše pred hitnjom tela. Od same su mu žurbe obe ruke i glava, knjige spreda s rukama napred kao da opipavaju tamu. Sada za neravnomerne, razstrzane ritmom kreću i noge, medukorak, skok, brže, iznenadno trči, ne obazire se na semafor, na poziv, zvižduk akudutovipričekajte, uopšte se ne osvrće, sada više nema opstanka, postanka, vascelo bolno telo, od gladi, nerava, konjaka na prabitne delice razdeljeno, rastopljen, u stanju raspadanja telo u divljem trku ostavlja za sobom površ ceste, prašnjavi, vruci, crni asfalt na pločniku, ulica se razmije, iskrivljena, elipsasta lica sa obe strane, izlozi, kao ploče, svetli, nepoznati predmeti u njima, vrata, stepenice.

Sav zadihan i šupalj zaustavlja se na vrhu. Ogrerna restoracija, poslužavnici, mljaskanje. Glasno, učasno mljaskanje i srkanje sa svih strana.

Zvezkanje metalnog, zamašćenog, slabo opranog aluminijskog pribora za jelo o porculanske tanjire, škripa pomeranja drvenih stolica, reski zvuk pomeranja stolica i stolova, pištanje pare u velikim koteljima, klokotanje juhe gulaša umaka, žamorljivi glasovi odasvuda, povici preko stolova, glasni dozivi, metalno, tandrkavo drndanje metalne blagajne u dnu, niskski smeji kuvarica, zvezket sitniša na pultu, gutanje zaprljih zaloga, krčkanje mašina za rezanje, tupo, šuplje pljaskanje po odrescima, cilik krhkih čaša, čvrstih boca za pivo, vodopadni šum vode iz pipa

po prljavom dnu umivaonika, kotrljanje kanti sa ostacima jela, cvileće klizanje kolica s prljavim posudem, uzdisanje od vrele tekućine po grlu, treskanje praznih poslužavnika na gomili, udari tela o klimavu ogradu, škripanje, cik na cik viljušaka po stolovima posudama, gutanje, gutanje, mljaskanje.

Ždranježdranježdranje.

Zelenkasti, masni ostaci jela na tanjirima, bleštavi visoki prozori na zapadnoj strani, uspenušani mehurići piva, plemenito zlato rizlinga, crveno zapečeni kotleći, masni sjaj predmeta od aluminijuma, tragovi krpe na svetlim stolovima sa ultrapasom, velika crveno-bela šah-tabla na tlu, srebrni kotelovi, svetli, znojavi s kapljama rose po čitavoj ogromnoj površini, izbuljena oči, ispalci crveni jezici, napolje u juhu u tanjur, pokvareni zubi, truli, zlatni, popackane košulje, prljavi okovratnici, crvenkaste, naduvene kobasicice, sirovo meso s krvljivom odzodoz u tanjur, kao silksarska paleta zabrljane kecelye, vrcake zadnjice poslužiteljki u zelenim uniformama, podnaduli prsti što po gustom umaku tragaju za mesom, umak po prstima po rukama, velika vučja usta što se obližuju, sažvakana hrana u ustima, združgana, vlaknasto meso, rezanci što više preko usne, špagete špagete, gusti pasulji, salata s kapljicama tikvenog ulja, kutijasta, okrugla, razvucena lica, podbraci što podrhrtavaju, tela, velike guzice, prelivene preko omale stolice, pena piva na brkovima, okrugli pokreti što posude stavljaju na poslužavnik, nož u mesu, duboko u sirovo, što crvene površine vlakna razstrele, kokošja utroba, crna prljava smrdljiva na kuvaričnom stolu, šljapanje splaćana u masne kante kraj stolova, pužanje zdrobljenog mesa kroz milinove, mašine za mlevenje, riblje glave, mesarske, surove rabe.

Neki će uskoro da večeraju, kaže Pavel Vatovic, a ja stižem na ručak. Ničega u želcu, bez ičega toplog u sebi, čitav božji dan s organizmom koji sam sebe proždrije po vrelom gradu, po predavanjima, sastancima, razgovorima, čitav božji dan bez i mrvice u telu. Među znojnima telima praznim gladnim očima gura se u dugačkom redu, mirno i strpljivo čeka na svoj obrok vrele, bolne glave koje tek sada svakim vlaknem mozga, te pištijaste mase i napregnute površine očiju, što tiho leže u unutrašnosti lobanje, oseća žučkastu mutnu moć konjaka. Red punih kotelova, s jelima-uzorcima, proteže se u toj narodnoj kuhinji, tom samoposlužnom komunističkom kotlu. Jevtinji umaci, testenine, juhe, spravljene za radnike, činovnike, studente i ostalu parazitsku, lumpenproletersku bagru, što je, pohlepno, mirno čeka na svoju masnu, visokokaloričnu, jevtinu žderavinu. Da nije ograde, reda, poretki organizacije kao čopor vukova jurnjili bi na kotelove, rukama hvatali komade mesa i umaka, mljaskali, ždrali. Ko li je samo tu bagru naučio redu, ko je sva to proždrljiva tela učinio četvorouglim, kutlijastim, redoljubnim, spremnim na čekanje, na tiskanje u dugačkom redu, na čekanje tiskanje za one tople svinjarije što im sapaju u tanjire, za celu tu baljezavu pihtijuvljuvlaknastu od živilih organizama spravljenu, prokuvanu čorbuljinu? Od ostataka, jevtinjih slabih delova zdravih životinskih tela zgnječkanu, srezanu, namirišavljenu.

Odabara brdo makarona, pužasti, svetli, opranih, a poslužiteljka ih sviklim pokretom preliva. Rumeni, paprikasti umak i tu i tamo komada zdrobljenog mesa, onoga što je poput crva izlazilo iz rupica u mašinici. Blagajnica izgovara broj, Pavel Vatovic baca papirnu banknotu i brižljivo skuplja sitniš, sitniš jednom rukom, drugom knjige, onda knjige pomicje navise, pod pazuhu, čvrsto stiska, tako da oseća kako se znojna koža lepi za hrapave korice, i obema rukama održava ravnotežu poslužavnika ispred sebe. Dvoje za stolom, malecan čovek nekulturalni jelac. Prevelike zaloga svinjske šnicile i hleba trpa u usta, a posle ne može da sažače progu, nego onu knedlu pretura po ustima, sada se na tom obrazu pojavljuje velika zaobljena čvoruga, onda proba da proguta, ne ide, čvoruga se sa grkljana ponovo pomicje nagore i sada je koža napupčena na drugoj strani. Kako bi on rado sve to isplijunuo na dlan, pa izdelio, polovinu u usta, pola na tanjur i onda polaganu, parčenje po parčenje, vlakno po vlaknu uzimao hleb, meso, gusto knedlu. Pavel Vatovic ga gleda pravo u lice, u usta, a čovečuljku taj bezobrazluk samo uvećava patnju. Kad bi mogao da usta razljapi, da sokče, ždere, žvaće otvorenih usta, bio bi u stanju da zagrise celu onu knedlu, a sada je sve suho, sve se kotrlja po majušnoj usnoj šupljini i nikamo ne može da se pomakne. Čova će da se udavi, kaže Pavel Vatovic i pog-

ledom se upilji u brdo makarona pred sobom. Ruka se lagano ispruža preko i natače penasto pivo, polako, kaže, polako, vidi se kako se ruka zadržava, kako trepće dok prinosi belu sapunici ustima, pivo na konjak, kaže, dobro, dobra kombinacija, neće mu se da se preda žderanju, ješće polako, pokreti su zato sve istranjiji, sve neочекivanije oblike započinju u vazduhu, i viljuška, koju sada hvataju drhtavi prsti, vrlo vidljivo i vrlo jasno podrhtava.

To su ti nervi, sve cigarete, sav konjak tog prokletog vrelog vrelog dana, te beskonačne, besprostorne pljosnatosti.

Na drugoj strani stola šuplje štucne, knedla je skliznula niz grlo. I čovečuljak se ponovo bezobzirno prihvata šnicile, krompira, hleba. I ponovo povelik zalogaj u ustima, ponovo knedla, gutanje, onaj grleći ni glas poslužnik odnešek iz unutarnjosti. Zdesna je gospica, Pavel Vatovic je sada i suviše posvećen brdu testenine, u previše posvećenoj rabi, službi božjoj, da bi tačnije mogao da razabere njeno prisustvo. Pre, dok je dolazio, dok je sedeo, stavljao poslužavnik na sto, video je svestre naočari, čubasto kosu i oprezno, vrlo uglađeno, finofino, taakooo, uz sebe, evo ovako drži viljušku a mali prsti visoke u vazduhu tako da štriči sa strane kao neki stranac. Iznenada s njene strane stiže lak usklik, i kad Pavel Vatovic krajicom oka pogleda, primećuje da gospica, s gnušnjem, s protestom odbacuje pribor, naročito s protestom, tako da ono zavezka po stolu, i naročasto se osvrće na sve krajeve i konce prostrane dvorane. Na kostima sasvim zdrobljenih, izmrvarenih, upravo surova, sadističkih oglodanih kotleta uhvatila se sukrvica, iščeprala ju je upornoču kvočke na dvorištu, uhvatila se sukrvica, tamnocrvena krv jadnog svinjeteta uhvatila se za kosti i vlakna mesa, polagano se razliva po tanjuru medu masnim mrljama.

Pavel Vatovic se više ne osvrće, ni za šta na svetu. Topli bučkuriš, magmast, gust, klizi mu po gradima tako da se na sve strane po telu razvlači mirna, tupa životinska zaobljenost i dopire u svaki kutak treperavog, umornog, izmoždenog, konjakom nerima cigareta razdraženog organizma.

A sunce se i dalje valja nebom, crna planina s oblacima i gamadi u njima mirno čami uz bok grada, dok Pavel Vatovic, umorni putnik, slika i prilika sunca, vrelog dana, izlazi kroz vrata samoposlužnog komunističkog kotla na trg Gustava Rakuse, zasluznog starca esperantiste slovenačkog; kamo, prema spomeniku taocima, ne tamo gde je sve prošlo, stara vremena, triplja koja se ospajaju, usklici, ne tamo, to je meridian podnevnik, bolje u galeriju veletrgovinu, kolodvor, hladnu galeriju sa slikama koje mirno počivaju na zidovima, ne prema spomeniku, umrtiljnost, zato početi sasvim novim snagama, preživeti, preturiti ostatak tog strašnog vrelog dana, najtoplijeg dana u godini, za sebe napraviti poseban koridor, da kroz grad neostećen do galerije odmora; pustiti okrvavljeno sunce da svojim putem do zalaska, oljuži dočekati u toploj krevetu, kad se dan razbijie u prve kapljice, na pličniku vrelom, teškom, iscela potpaliti noć odmora u sanje počiniti razmisli, postaviti dan na njegovo mesto, poravnati sve brazde, zasutti rane zaceliti, iskušati sebe, gorki dan za sobom, sa samim sobom samo tako raščistiti, bez pomoći spustiti u tvrtoglavicu, podmukle virove, svoju sudbinu čast ili pobeći, počivati, misliti, promišljeno pretresati, promogzati, potpuno za sebe, odvagati svoj život, sve zahteve, planove preraditi, dan zgrabiti, vreme uhvatiti, da ne promakne nekad u svoj svoj vojnikoznoj služnosti svojim pužanjem kroz zidove, kad trenutak prelazi sve zidove, sve gradove, a Pavel Vatovic pred vratima samoposlužnog kotla, za svakoga jednako, izuren suncem, konjakom, teškim danom, topom čorbuljinom, tupom zaobljeniču u grudima, bez smisla plana namere, dorastao sebi i danu, ničemu više, pomoći željan bezglavi nesrećnik što osmatra bore pege sunca.

Uzavreli asfalt sa isparenjima nad sobom, da nođe do kolena, kao kroz vodu poplavljenu područja, gde starci iznemoglo ruke u vazduhu, pomoći, a drugi privativši obavezu ne žele da razglose njihove smrti, duračne, razvejane, skvrčeni starci, poplavljena područja, dan što nagnjeve večeri svojim beskončanim pritiskom u svim grudima, glavama, udovima tela, kuša svilenkastu noć stiže iz drugih krajeva, kuša tu noć i kuša moć Pavla Vatovica, sada neodlučnog, kotrljanje sunca na nebuh, strašna crvena kugla nad glavom i olovna nesigurnost.

Kakva zbrka, kaže i stupi napred, u prazno. I opasno, kaže, toliko konjaka, toliko tog pića.

Najbolje kući, kaže, pravo kući.